

Motiejus Kazimieras Sarbievijus

Motiejus Kazimieras Sarbievijus (1595–1640) – iš bajorų kilęs, lotynų kalba rašęs pasaulinio garso Lietuvos baroko epochos poetas (kūrė eilėraščius, epigramas, himnus, odes), Lietuvos jėzuitų ir Vilniaus akademijos auklėtinis, profesorius, Kražių kolegijos dėstytojas, karaliaus Vladislovo IV Vazos dvaro pamokslininkas, popiežiaus Urbono VIII premijos laureatas, vadintas Lietuvos (Sarmatų) krikščioniškuoju Horacijumi.

M. K. Sarbievijus gimė 1595 m. vasario 24 d. Sarbiewe (Lenkija, Plocko vaivadija), mirė 1640 m. balandžio 2 d. Varšuvoje. Apie 20 metų gyveno Lietuvoje.

Iš pradžių mokėsi Pultusko jėzuitų kolegijoje. Ją baigęs, 1612 m. liepos 25 d. įstojo į noviciatą (jėzuitų naujokyną) Vilniuje.

1614–1617 m. Braunsberge studijavo filosofiją.

1617–1618 m. dėstė sintaksę ir poetiką Kražių kolegijoje. Tuo laikotarpiu pradėjo eiliuoti.

1618–1622 m. – M. K. Sarbievijaus pirmasis (ankstyvasis) kūrybos laikotarpis, kurio metu, be eilėraščių, jis rašė ir panegirikas, skirtas didikams bei epitalamijas (vestuvėms skirtas eiles).

1619–1620 m. dėstė retoriką Polocko kolegijoje.

1617–1630 m. parašė didelį poveikį baroko literatūros teorijai bei estetikai padariusį 5 dalių poetikos veikalą „Apie tobulą poeziją“ („Poetika“). Joje yra aptarti pagrindiniai poezijos žanrai: epigrama, elegija, lyrika, epas. XVII a. žymiausia ir populiariausia buvo pirmoji šios knygos dalis – „Apie aštrų ir šmaikštų stilių“ (*De acuto et arguto*), kurią rašyti jis pradėjo dirbdamas Kražių kolegijoje, šį darbą tęsė gyvendamas Romoje ir konsultuodamasis su ten buvusiais iškiliais literatūros specialistais, o užbaigė sugrįžęs į Lietuvą.

Pasak prof. Eugenijos Ulčinautės, joje „pateikta barokinio stiliaus samprata, išreikštas siekis jungti įvairių stilių, žanrų, kalbų rūšis, derinti skirtingas

Motiejus Kazimieras Sarbievijus. XVII a. vid. Dailininkas nežinomas. Originalas saugomas Čartoriskiu muziejuje Krokuvoje

meno šakas, įvairias tikybinės nuostatas, estetinius principus. [...]“.

1619 m. Jonui Karoliui Chodkevičiui sukurtoje panegirikoje jis aprašė Kražių kolegijos įsteigimą. Kai kuriuose kituose jo kūriniuose taip pat minimi Kražiai, Žemaitija, rašoma apie jos gamtos grožį, kt.

1620–1622 m. M. K. Sarbievijus Vilniaus akademijoje (dabar Vilniaus universitetas) studijavo teologiją. Iš čia kaip perspektyvus studentas 1622 m. spalio mėnesį buvo išsiųstas gilinti žinias į Romos jėzuitų kolegiją (*Colegium Romanum*). Studijuodamas ėjo metafizikos repetitoriaus pareigas Vokiečių kolegijoje (*Collegium Germanicum*).

1623 m. per Sekmines iššventintas į kunigus.

Romoje studijas užbaigė 1624 m. vasarą.

1624–1625 m. Romoje Vokiečių kolegijoje ėjo studijų prefekto ir rektoriaus patarėjo pareigas.

Metai, praleisti Romoje, jo kūrybiniame kelyje buvo itin reikšmingi. Tuo laikotarpiu jis susipaži-

(Nukelta į 6 p.)

M. K. Sarbievijaus kiemelio Vilniaus universitete fragmentas. D. Mukienės nuotrauka

no su antikos kultūra ir italų literatūra, teatru bei muzika. Tada jis savo idealu ir dvasiniu autoritetu pasirinko poetą Horacijų, parašė daug kūrinių. Romos laikotarpio eilėraščiai 1625 m. Kėlne (Kelne, Vokietija) buvo išspausdinti jo pirmojoje poezijos rinktinėje „Trys lyrikos knygos“ (lot. *Lyricorum libri tres*). Šią rinktinę poetas daug metų tobulindavo ir papildydavo. 1628 m. Vilniuje išėjo šios knygos papildytas leidimas. Vėlesniais metais ši rinktinė išleista ir Romoje, Vroclave, Londone, daugelyje kitų Europos miestų (XVII–XVIII a. tokių leidimų buvo apie 60). 1646 m. ši knyga išversta į anglų, o 1682 m. – į lenkų kalbą. Ji išspausdinta ir prancūzų, italų, vokiečių, čekų, lietuvių kalbomis. Rinktinė tapo populiari ne tik katalikiškuose kraštuose. Ji buvo skaitoma ir anglikoniškame Oksfordo univer-

Mobilios programėlės „Kražiai AR“, kurioje atkurtas buvusios Kražių jėzuitų kolegijos pagrindinis pastatų kompleksas 3D formatu, fragmentas. Programėlės autorius architektas Aurimas Širvys. Iliustracija iš Kražių M. K. Sarbievijaus kultūros centro interneto svetainės <http://www.kraziai.lt/>

sitete.

1625 m. spalio mėnesį M. K. Sarbievijus grįžo į Lietuvą. Tada turėjo atlikti privalomą praktiką, todėl jis dirbo Nesvyžiuje, o 1626–1627 m. Polocke dėstė retoriką jėzuitų klierikams Polocke.

1627–1635 m. dirbo Vilniaus universitete, čia 1627–1628 m. dėstė retoriką, 1628 m. tapo filosofijos profesoriumi – filosofiją dėstė iki 1631 metų, o 1631–1635 m. – ir cholastinę teologiją.

1627 m. parašė studiją „Pagonių dievai“, kurioje pateikta nemažai žinių apie mitologiją, dangaus kūnų garbinimą.

1629 m. rugsėjo 23 d. padarė 4 iškilmingus įžadus.

1630 m. sausio 27 d. gavo laisvųjų menų ir filosofijos magistro laipsnį.

1631 m. pradėjo skaityti poetines teologines paskaitas Vilniaus akademijoje. Poezijos paskaitų metų jis dažnai cituodavo savo kūrybą, aiškino savo sukurtą literatūrinę teoriją apie aštrų ir šmaikštų stilių. Gyvendamas ir dirbdamas Vilniuje jis subrendo kaip rašytojas ir asmenybė.

M. K. Sarbievijui dirbant Vilniaus akademijoje čia pradėjo veikti talentingus jaunosius poetus vienijęs literatūrinis humanistų būrelis. M. K. Sarbievijus buvo vienas iš to būrelio pagrindinių organizatorių. Jis kaip geras antikinės literatūros žinovas daugeliui būrelio narių buvo didelis autoritetas ir patarėjas. Jo organizuojamuose susibūrimuose jaunieji poetai skaitydavo savo eilėraščius. Laikui einant, veikiant M. K. Sarbievijui, šioje akademijoje susiformavo tam tikra poetinė mokykla, kuri išugdė nemažai poetų. Tarp žymiausių M. K. Sarbievijaus mokinių paminėtinas M. Kmicicius, T. Požeckis, A. Rozenvaldas.

1631–1635 m. M. K. Sarbievijus papildomai ėjo Vilniaus akademijos rektoriaus patarėjo pareigas.

1633–1634 mokslo metais jis buvo ir Marijos sodalicijos dvasios vadas.

1635 m. M. K. Sarbievijus papildomai dar dirbo ir Vilniaus Šventų Jonų bažnyčios pamokslininku – sakydavo pamokslus lenkų ir lotynų kalbomis.

Lietuva M. K. Sarbievijui visada buvo svarbi. Dalis jo kūrinių yra dedikuoti iškilmiams ano meto didikams – Jonui Karoliui Chodkevičiui, Steponui Pacui, Albertui Vladislovui Radvilai, kai kuriems kitiems žymiesiems Lietuvos žmonėms. Savo kūrinuose jis rašė ir apie Palemono mitą, Gedimino

pilį, Vilijos upę, Lukiškių kalną, Vytauto valstybę „nuo jūros iki jūros“, kt.

1635 m. rudenį, pakvietus karaliui Vladislovui Vazai, M. K. Sarbievijus išvyko gyventi į Varšuvą ir tapo karaliaus rūmų, pamokslininku bei teologu. Eidamas šias pareigas jis daug laiko skirdavo pamokslų rengimui, sakymui, turėdavo lydėti karalių jo išvykų ir medžioklių metu, tad kūrybai laiko likdavo nedaug, tačiau jos neapleido. Tuo laikotarpiu jis karaliaus rūmų teatrui parašė nuotaikingą kūrinėlį „Miškų žaidimai“ (*Silviludia*, išleista 1757 m., o 1958 m. – lietuvių kalba), Jame yra daug Lietuvos paminėjimų (Birštono, Merkinės, Šalčininkų ir kt.), puikių gamtos vaizdų.

1636 m. M. K. Sarbievijus kartu su karaliumi V. Vaza buvo atvykęs į Vilnių. Čia liepos 5 d. jam buvo suteiktas teologijos daktaro laipsnis. Jis tų pačių metų rugpjūčio 14 d. dalyvavo Vilniuje vykusiose šv. Kazimiero relikvijoriaus perkėlimo į naują kopyčią iškilmėse ir jų metu pasakė pamokslą.

M. K. Sarbievijus nuolat gilino savo žinias, daug dėmesio skirdavo teologijos studijoms. Naujai išrinktam popiežiui Urbonui VIII sukūrė odę „Aureum saeculum“. Ši popiežiui patiko ir jis, nepaisant to, kad M. K. Sarbievijus dar neturėjo 30 metų, vos kelis mėnesius dirbo kunigu, paskyrė jį į bažnytinių brevijorių himnų reformatorių grupę, kuriai priklausė trys žinomi Romos jėzuitai – Strada, Galluzzi, Petrucci. Dirbdami kartu jie pakoregavo (ištaisė) brevijoriaus himnus (šiam darbui vadovavo pats popiežius Urbonas XVIII).

Plačiai paplitęs teiginys, kad netrukus po to popiežius jį, taip kaip Dantę ir Petrarką, vainikavo laurų vainiku bei apdovanojo aukso žiedu. Tai pagrindžiančių dokumentų neturima.

Manoma, kad M. K. Sarbievijus yra sukūręs porą himnų ir patobulinęs Velykų laikotarpio himną.

Svarbiausi M. K. Sarbievijaus kūriniai (antikiinių ar bibliinių tekstų parodijos ir palinodijos) buvo išspausdinti ir išleisti 1626–1635 metais.

M. K. Sarbievijus visą gyvenimą buvo silpnos sveikatos. 1638 m. jis kartu su karaliumi V. Vaza buvo išvykęs gydytis į Badeno kurortą. Grįžus po gydymo jį vis dar vargino negalavimai. Sveikatai kenkė ir karaliaus rūmų intrigos, todėl M. K. Sarbievijus paprašė karaliaus, kad jį leistų grįžti į Vilnių. Sugrįžti nespėjo, nes paskutinį kartą sakydamas

M. K. Sarbievijaus rinktinės „Lyricorum libri IV“ (1632, Antverpenas) titulinio puslapio iliustracija – Peterio Paulo Rubenso kūrinys

pamokslą Varšuvoje, pajutęs didelį galvos skausmą, apalpo ir po kelių dienų – 1640 m. balandžio 2-ąją mirė. Jį palaidojo Varšuvos bažnyčios rūsyje.

M. K. Sarbievijui gyvam esant, pradedant 1625m., buvo išspausdinti 5 pagrindiniai jo lyrikos rinkiniai kartu su viena epodžių ir viena epigramų knyga. Po jo mirties (iki XVIII a. pab.) šios knygos buvo daug kartų buvo išleistos pakartotinai.

Paskutiniaisiais dešimtmečiais lietuvių kalba išleistos M. K. Sarbievijaus poezijos rinktinės „Lemties žaidimai“ (1995), „Poetica“ (2 t. 2009), odžių rinktinė „Akmens pašventinimas“ (2009), „Maršalo lazda“ (2016), dramos kūrinys „Silviliudijos“ (2022).

NAUDOTA LITERATŪRA:

1. „Motiejus Kazimieras Sarbievijus“, *Lietuvių enciklopedija*, t. 26, Bostonas, 1961, p. 491.
2. „Motiejus Kazimieras Sarbievijus“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*: <https://www.vle.lt/straipsnis/motiejus-kazimieras-sarbievijus/> (žr. 2022.12.27).

Parengė Danutė Mukienė